

Case: Gezondheidspact Utrecht

Hoe bepalen wijkbewoners zélf wat ze willen en kunnen voor een gezond(er) leven?

Waar hebben we het over?

De gezondheid van de Utrechter is gemiddeld behoorlijk goed. Mensen in de stad zijn veelal hoogopgeleid en er is goede werkgelegenheid. Als je inzoomt zijn er echter ook gebieden die achterblijven en groepen die je niet bereikt. Het gaat om grootstedelijke problematieken en gezondheidsproblemen die ook landelijk spelen. Er gebeuren al veel goede dingen, door professionals, vrijwilligers en initiatiefnemers, maar toch vallen er ook gaten. Op gezondheid zijn veel factoren van invloed. Het gaat niet alleen om een gezonde leefstijl, maar ook om waar je woont en wat je doet, de luchtkwaliteit, groen in de omgeving en dagelijkse druk.

Wat is het (toekomstige) probleem?

Gemeenten formuleren volksgezondheidsbeleid en gaan daarmee aan de slag, maar er zijn ondernemingszin en kennis, lokale initiatieven en kansen, die niet in beleid zijn te vangen. Vaak blijven die liggen of komen niet verder. Zo gaat er soms maatschappelijke kracht verloren. Sluit de overheid wel goed aan op de vraagstukken in de maatschappij? Iedereen is op zoek naar de klant, patiënt of inwoner, zodat die kan participeren in wat er is bedacht. In plaats van kijken hoe de inwoner past in hoe je werkt als gemeente of professional, zou je kunnen kijken hoe je jouw werk kunt aanpassen op wat de inwoner nodig heeft. Op die manier kun je het stelsel om de gezonde wijkbewoner heen anders organiseren. Als we de tijd nemen om het te begrijpen, kunnen we de samenleving inrichten zodat we gezonder leven en gelukkiger zijn. Hoe maak je met elkaar de transitie? Door telkens te beginnen bij de inwoner.

Als we vanuit het systeem acteren, missen we dingen. Je moet mensen een podium geven om dingen te kunnen tonen en delen. Niet in dertig seconden. Voor hun ervaringsdeskundigheid heb je meer tijd nodig. Het was de wens van de Utrechtse wethouder Victor Everhardt om iedereen samen te brengen die iets wil met gezondheid. Eind 2018 is daarom het Gezondheidspact gestart, een dynamisch netwerk waar mensen makkelijk met elkaar in contact komen. Geen lokaal preventieakkoord, maar een lokale preventiebeweging. Verschillende betrokkenen zijn de stad ingegaan voor gesprekken met mensen over hun ideeën. Ook bood het Gezonde Ideeën Festival op 15 april een podium voor initiatieven en projecten van bewoners en professionals.

Door het netwerk ontstaat een teambesef voor de opgave om de stad Utrecht gezonder te maken. Het leidt tot verrassende ontmoetingen waarbij het inwonersperspectief gemakkelijker aan bod komt en zorgt voor samenwerking en allianties. De ideeën komen niet voort uit gemeentelijk beleid maar hebben wel de gedeelde visie voor een gezond stedelijk leven voor iedereen. Door het pact wordt duidelijk waar mensen plannen hebben en hoe je die kunt verbinden aan wat er al is. Iedereen heeft een puzzelstukje in handen maar vaak komen die stukjes niet bij elkaar.

Wat speelt er mee?

Het Gezondheidspact brengt mensen met dezelfde ambitie en dezelfde energie bij elkaar en maakt het makkelijker om samen op te trekken. Het pact gaat niet over geld maar over dingen zien en verbinden. Het moet vooral leuk zijn en ruimte bieden voor creativiteit. Zo kijkt iemand bij de transitie van gas naar elektrisch naar de mentale druk voor mensen. Inwoners maken zich zorgen over hoe het moet en wie het gaat betalen. Dit geeft stress en dat kun je voorkomen door mensen beter te begeleiden. Hier is een mooie koppeling gemaakt door heel vroeg in het traject te kijken naar de invloed op de gezondheidsbeleving. Dat kan met veel diverse trajecten. Zo zijn er ook 'Ambassadeurs Gezond Leven' in Transwijk, allemaal vrouwen met een migratieachtergrond, die kleinschalig

en laagdrempelig andere vrouwen bereiken. Ze proberen deze vrouwen te overtuigen om naar het borstkankeronderzoek te gaan of helpen als zij een brief niet kunnen lezen of niet begrijpen.

Door deze initiatieven een podium te geven kun je de kracht van mensen zelf mobiliseren. Ook ontstaan er nieuwe samenwerkingen en het werkt inspirerend. Mensen die elkaar niet kennen, spreken elkaar, zien dat er veel te doen is en worden zich bewust van wat er allemaal al is. Als gemeente kun je opportunistisch meebewegen door in aanraking te komen met projecten die soms al jaren lopen maar waar je geen weet van had. De bereidheid om elkaar te helpen en ideeën te delen, is groot. Mensen voelen zich gesteund en niet gecategoriseerd. Vraag bij een mooi initiatief vooral waar iemand behoefte aan heeft! Het effect op de werkwijze van de gemeente is ook opvallend. Betrokkenen werken veel meer samen in netwerken en leren door te doen.

Wat is ons vraagstuk?

De grootste uitdaging is de vraag hoe we de beweging actief houden. En hoe je de tijd en ruimte organiseert die daarvoor nodig is. Er komt veel bij kijken en je hebt te maken met verwachtingen en belangen van vele partijen, zoals beleidsmakers, bedrijven en inwoners. Dat brengt uitdagingen met zich mee, maar er is ook de sterke overtuiging dat je de maatschappelijke kracht als overheid kunt faciliteren en mobiliseren. Uiteindelijk ben je afhankelijk van elkaar om een samenleving te vormen. Je moet dingen wel tijd geven en gunnen. Volhouden en aanhouden blijkt succesvol. Het pact gaat impact hebben, al is het effect pas later zichtbaar. Welke output laat je op korte termijn zien? In de resultaatgerichte verantwoordingscultuur moet je vaak snel en concreet zichtbaar maken wat je bereikt, maar dat is niet tempo van een lokaal netwerk. Daar wringt het soms en dat is spannend. De overtuiging is groot, maar de resultaten zijn niet direct aantoonbaar in harde cijfers. De aanhouder wint, maar kun je het lang genoeg volhouden om de waarde zichtbaar te maken?

Welke concrete vraag hebben we?

Hoe maak je de waarde van deze beweging zichtbaar zonder Excel-bestanden? Welke output laat je zien? Hoe laat je dat zien? Daar worstelen veel netwerken mee. Ze voelen dat ze een slag moeten maken omdat er kritisch naar ze wordt gekeken. Utrecht heeft een track record op de volksgezondheidsmonitor. Super goede cijfers, inclusief duiding, maar nog blijkt dat je veel niet direct kunt toewijzen aan interventies. Hoe laat je de waarde zien, zodat je tijd en ruimte kan innemen om de beweging te laten groeien en de impact te vergroten?